

Příloha k diplomové práci

Struktura rozhovorů

S mladistvými v PP

Úvodní informace

1. *Věk:* Kolik Vám je nyní let?
2. Jak dlouho jste pobýval/a v pěstounské péči?
3. V kolika letech jste opustili/plánujete opustit svou náhradní rodinu?
4. Jakým způsobem proběhlo formální ukončení PP?

Proces osamostatnění

5. Jak vnímáte proces ukončování PP?
6. Jak probíhaly/jí přípravy na ukončování PP?
7. Která témata byla pro Vás klíčová při procesu osamostatňování?
8. Jaká vnímáte úskalí při osamostatňování?
9. Co hodnotíte jako přínosné při tomto procesu?
10. Kdo Vám by/bude největší oporou při osamostatnění se?
11. Spolupracujete ještě s nějakými dalšími organizacemi či institucemi?
12. Udržujete/plánujete udržovat ještě kontakt se svými pěstouny? Jak často?
13. Kouzelná hůlka: Co (dalšího) by při procesu osamostatňování pomohlo?
 - a. *Alt:* Jaká pomoc Vám chybí/chyběla? Volné asociace.

S pěstouny

Úvodní informace

1. Věk dotazovaných pěstounů: Kolik Vám je let, prosím?
2. Zkušenost: Jak dlouho již děláte pěstounství?
3. PRAXE PP: Kolik jste již měli dětí v péči?
4. Kraj

Proces osamostatnění se

1. Co je pro Vás důležité při komunikaci s adolescenty? (úvodní)
2. Jaká témata s nimi nejčastěji řešíte?
3. Jak řešíte téma ukončování Vaší PP a odchodu mladistvých?
4. Jakým způsobem mladistvé na odchod připravujete?
5. Je něco, co jim zdůrazňujete, pokud mluvíte o samostatném životě?
6. Jaké poskytované služby vidíte jako podstatné v souvislosti s osamostatňovacím procesem mladistvých?
7. Které osoby nebo instituce vy vnímáte jako významné v rámci osamostatňování konkrétního dítěte?
8. Které osoby nebo instituce vy obecně vnímáte jako významné v rámci odcházení mladistvých z PP?
9. Co (dalšího) by při procesu osamostatňování mladistvým z PP pomohlo?
10. Máte v plánu s dětmi udržovat i nadále kontakt?
11. Pokud ano, tak jakým způsobem je plánujete podporovat?
 - a. Zde lze opět mluvit obecně i v konkrétním případě. Většinou pěstouni odchovávají více dětí. Mají nějakou vlastní zkušenost.

S doprovázejícími pracovníci

Úvodní informace

1. Věk? Kvalifikace? Výše vzdělání?
2. Praxe: Jak dlouho děláte doprovázející pracovníci?
3. Jakým typům náhradních rodin se věnujete?
4. S kolika pěstounskými rodinami jste již zhruba vedla spolupráci?
5. Jakou formou převážně probíhají kontakty s rodinami a jakou mají frekvenci?

Proces osamostatnění se

1. Jaká témata vnímáte jako nejpalčivější pro adolescenty v PP?
2. Věnovali jste se již někdy tématu osamostatňování a ukončování PP?
3. Jakým způsobem je připravujete na odchod od pěstounů?
4. S jakou citlivostí by se mělo pracovat z hlediska řešení tohoto tématu?
5. Co viděli mladiství jako klíčové při odchodu z náhradní rodiny?
6. Z čeho měli naopak obavy?
7. Jaké otázky se nejčastěji váží k tématu osamostatňování?
8. Je něco, co jim zdůrazňujete při řešení tohoto tématu?
9. Které osoby vy vnímáte jako významné v okruhu mladých, kteří se odpoutávají/budou odpoutávat od své náhradní rodiny?
10. Vaše práce končí se zletilostí dětí, jakou další péči jim příp. doporučujete? Instituce, sociální služby, pobytové služby atd?
11. Co, podle Vás, právě při odchodu z dlouhodobé (příbuzenské) PP postrádají? Jaká pomoc by se jim hodila? Jaká návazná služba by, podle vás, měla vzniknout?

Respondent: Irena (doprovázející pracovnice)

délka rozhovoru: 1:09:16

(Úvod rozhovoru-nepřepisováno) **informovaný souhlas** s výzkumem – téma DP, dobrovolnost, anonymita respondentů, kde práci po odevzdání nalézt, možnost dalších dotazů apod.).

lokace respondentky: Ústí nad Orlicí, Pardubický kraj

Tazatel: Jakou máte prosím kvalifikaci?

Respondent: Jsem sociální pracovník, mám bakalářský obor vystudovaný – sociální práce, sociální politika. Jinak jsem začala tak, že jsem dělala gympl, po gymnasiu sociálně-právní nastavbu, tenkrát ještě s odbornou maturitou, protože tyhle obory tehdy ještě začínaly, pak jsem nastoupila na magistrát jako kurátor pro mládež, během práce jsem začala studovat ten bakalářský obor.

Tazatel: A teď pracujete na jaké pozici?

Respondent: Pracuji jako sociální pracovník v centru náhradní rodinné péče na plný úvazek a pak na dohodu pracuju v pečovatelské službě jako sociální pracovník tady u nás v Hronově nad , to je taková malá služba, ale hlavní úvazek mám tady v náhradce v(název organizace – Amalté).

(technické komplikace)

Tazatel: Jakým typům náhradních rodin se věnujete?

Respondent: Dlouhodobé pěstounské péči, přechodné pěstounské péči a když jsme měli projekt na adopci, tak jsme doprovázeli i adoptivní rodiče.

Tazatel: Takt to je skvělý. Tak to máte velký zkušenosti a hodně práce, slyším, že to stíháte takto všechno. S kolika pěstounskými rodinami jste už zhruba vedla spolupráci?

Respondent: Tak to vám asi takhle rychle nezodpovím. V současné době spolupracuji se 17 pěstounskými rodinami, mezitím mi spoustu rodin odešlo, že děcka zletitili nebo se přestěhovali, zase jsem nabrala nové rodiny. Takže se to obměnilo, tak třeba 40-50.

Tazatel: Super, to mi stačí, to je v pohodě. Jakou formou převážně probíhají kontakty s těmi rodinami, potažmo s adolescenty jejich?

Respondent: Jezdíme pravidelně do rodin na konzultace osobní, takže buď osobní konzultace v rodinách nebo u nás na pracovišti. Bývám u asistovaných kontaktů s rodiči. Máme potom různé vzdělávací akce nebo respitní pobyty nebo letní pobyty pro rodiny, kde je program pro děti i program pro pěstouny. Takže se vidáváme formálně i neformálně.

Tazatel: Ty kontakty, co tam docházíte, jakou to má zhruba frekvenci? Jak často?

Respondent: Podle zákona nejméně 1x za 2 měsíce, ale u mnohých rodin je to častější, protože tam probíhají nějaké vzdělávací akce, nebo komunikace, nějaký schůzky ve škole, na OSPODu, spolupracujeme třeba na tvorbě individuálních plánů ochrany dětí. Mimo pravidelných konzultací v

Příloha

rodině se s rodinami vídáme i mimo – na úřadech, na různých akcích, na vzdělávacích akcích, na setkání ve škole. Nejdlejší frekvence je jednou za 2 měsíce, to je zákonná lhůta, to musíme dodržet. Ale bývá to častěji.

Tazatel: Tak to mám ten úvodík. Ten bychom šli k tématu té práce. Jaká témata vnímáte jako nejpálčivější pro adolescenty v pěstounské péči?

Respondent: Největší problémy jsou ve školách, při studiu, protože děcka většinou neodpovídají chronologickému věku a díky traumatům, která zažila, mají většinou problémy ve škole, jak s pozorností, s učením, s poruchami učení a dalšími specifiky. Největší problém při odchodu dětí z pěstounské péče vnímám to, že hranice 18 let. Služby v 18 letech končí, pak rodinu nikdo nedoprovází, ale většina dětí nedokončila ani učební obor, takže vlastně pořád studují, mají se postavit na vlastní nohy, ale služby nejsou, služby končí. A kdyby to byla klasická pěstounská péče jako v zahraničí, že v 18 letech opustí pěstounskou rodinu, tak ta děcka tady nemají šanci, nedostudují, nepostavějí se na vlastní nohy. Takže většina pěstounských rodin, co je moje zkušenost, zůstává dál podporou dětí a ty děti u nich bydlí dál i po 18. roce. To já u těch adolescentů vidím jako velký problém, že oni v 18 letech mnohdy fungují ve věku patnácti-, šestnáctiletého dítěte a nemají dokončené školy a vzdělání. Nemůžou se osamostatnit. Nejsou na to připravený.

Tazatel: V jakých věcech fungují jako mladší?

Respondent: V sociální komunikaci, v sociálních oblastech, v emočních oblastech, mnohdy je tam i deficit rozumový, u hodně dětí jsou tam snížené rozumové schopnosti. Právě díky traumatům, díky zanedbání, díky alkoholismu rodičů v období těhotenství a závislostech další, hodně dětí mívá problémy.

Tazatel: Že tu školu pak nezvládají? Ty nároky?

Respondent: Spíš v osmnácti letech nemají ani dostudováno. Já třeba teď, co už mi odpověděla pěstounka, že se jí můžete ozvat, tak hochovi bude v lednu 18, ale on teď v září nastupuje do učebního oboru teprve, protože měl odklad školní docházky, pak jednou opakoval a teprve teď jde na učební obor. A kdyby pěstounka řekla v 18: „Ahoj, zaříd' si svůj vlastní život, já jsem tě do 18 dovedla, teď se postav na vlastní nohy.“ Tak on nemá šanci. Funguje tak jako patnáctileté dítě. Je nesamostatnej, s mnoha věcmi si neumí poradit. Kdyby neměl pěstouny za zády a nenabídl mu domov, dokdy bude potřebovat, tak by v 18 letech skončil asi někde na ulici nebo v domě na půli cesty a myslím, že by se mu moc dobře nedařilo, že by mu ta podpora rodiny chyběla.

Tazatel: Protože by ta podpora v domě na půli cesty nebyla tak intenzivní. Že tam nějaká je asi, ale ne taková, která reaguje na okamžitou potřebu toho adolescenta, mladého dospělého.

Vy jste se věnovala tématu osamostatňování a ukončování pěstounské péče?

Respondent: S pěstouny na tom vždycky pracujeme, dáváme to do individuálního plánu, například se věnujeme finanční gramotnosti při konzultacích, vysvětlujeme jejich možnosti, jak dál pokračovat, jak to bude vypadat když jim bude osmnáct, co to ně znamená. Vysvětlujeme jim, pokud tam jsou nějaké návazné služby, u nás v regionu funguje Don Bosco, nebo Rytmus, ops. Don Bosco je právě pro děti právě z pěstounské péče nebo z dětských domovů, kteří zletí. Tak vlastně můžeme tu organizaci napojit. Když víme, že pěstouni budou potřebovat dál pomoc a my už tam nebudeme, tak my se snažíme vyhledat nějakou organizaci, třeba Rytmus života pomáhá dětem, které mají nějaký handicap, nebo mentální handicap, je to sociálně aktivizační služba, takže je napojíme na ně. Nebo holt pěstouni mají tu informaci, že my se rozloučíme ve spolupráci, ale většinou s děckama pracují dál. Dál je kontrolují a pomáhají jim. Oni jsou dál doprovod, oni jsou

Příloha

dál podpora. To je štěstí, že tam tak zůstanou, pokud tam nejsou velmi vyhrocené vztahy, pokud pěstouni jasně neřeknou, že to dál nejde, protože je tam trestná činnost a podobně, tak většinou děcka zůstala u pěstounů. Takže tam se pak řešily ty základní věci na Úřadu práce, jak budou dál pokračovat dávky, v jaký formě, jak dítě může hospodařit s penězi, jestli může mít kartu, nebo ne, jestli se bude dávat nějaký podnět k omezení svépravnosti ve sféře ekonomický, aby nenaletěli na dluhy a takovýto věci. A vím, že u nás i OSPODY mají program, nevím, jestli je to pouze náš Pardubický kraj, nebo i v dalších regionech, si je od 16 let individuálně zvou do kanceláří a tam individuálně s nimi pracují na osamostatnění, mám teď zkušenost s dvěma děckama na Chrudimsku, že takhle s nimi jsou sociální pracovníci. Nevím, jestli je to součástí speciálního programu Pardubického kraje, ale vím, že si dávají speciální schůzky a že takhle OSPOD funguje, u nás v Chrudimi.

(technické problémy)

Tazatel: Takže OSPOD s nimi takto pracuje. Je ještě nějaký další způsob, jak je připravujete, pěstouny i děti, na odchod od nich, nebo že skončíte tu službu, na dospělost?

Respondent: No v rámci ještě pravidelného vzdělávání, kde pěstouni mají povinných 24 hodin, tak v rámci nabídky vzdělávacích aktivit, můžeme, když je velká poptávka, tak zajistíme nějakého odborníka, terapeuta, psychologa, který řeší osamostatňování dětí.

Tazatel: Takže v rámci povinného vzdělávání pěstounů.

Respondent: Taky. To je taky jedna z možností.

Tazatel: Pracujete na nějakých tématech přímo s dětma?

Respondent: Jak který. Někde, kde máme zakázku na finanční gramotnost, baví se s nima, na ty téma, ohledně půjček, ohledně podepisování smluv, v rámci konzultací. Vždycky záleží individuálně na tý rodině, jaký má požadavky, jak to vyhodnotíme do individuálního plánu ochranu dítěte, na jednom v jedné rodině na tom spolupracujeme s rodinným integračním centrem, protože chlapec má lehkou formu autismu, tak na něm pracuje kolega z ... (té organizace – rysu?). Já pracuju na zakázce udržet kontakt s rodiči, on pracuje na osamostatňování, výroba kartiček návodnejch pro toho chlapce. Někdy se dělíme s jinou organizací o ty témata.

Tazatel: Že spolupracujete. Ještě něco vás napadá k těm tématům, který se s nima probíráte?

Respondent: Samozřejmě nějaký sexuální témata, třeba u dětí s mentální retardací hraje sexualita velká role. Teď jsme třeba měli vzdělávání, kdy se vzdělávali pěstouny, ale měli jsme i propojený program s děckama, fungování na sociálních sítích, takže vlastně co všechno sociální sítě, jak tam člověk vystupuje, co přináší, co to bere člověku, děcka s námi na projektu spolupracovali, lektor je do toho zapojoval. Touto formou je taky můžou učit v rámci vzdělávacích akcí pro pěstouny, kdy propojujeme ty různé programy. Takže teď jsme to měli na sociální sítě.

Tazatel: To bylo pro všechny, nebo jen pro děti s mentálkem?

Respondent: Pro všechny děti. I věkově pro všechny děti. Adolescenti, menší děti ... Měli jsme program upravený tak, aby se do toho zapojily všechny děti. Ty starší děti samozřejmě tomu rozuměli daleko víc, mladší děti si něco vybarvovali a kreslili, mluvilo se o šikaně a kyberšikaně, tak tam vybarvovaly bubáky. Ty starší děti nám řekly, jestli mají, nemají profil, kolegové se na něj napojili a hned viděli, jaký tam dávají fotky, jaký je tam nebezpečí, co je fake, a podobně.

Příloha

Tazatel: Tak to bych taky využil tuto službu, i sám za sebe, nebo tam, kde jsem pracoval. Takže tyto sociální sítě a témata nové doby. To bylo jako dobrovolný, nízkoprahové, že se tam mohli přihlásit všichni?

Respondent: Ne, ne, to máme nabídku pro naše pěstouny, kteří s námi spolupracují a máme s nimi uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče, my pro ně organizujeme vzdělávání, máme různé formy, ať to jsou třeba dvouhodinové vzdělávání, půldenní vzdělávání, denní vzdělávání, máme i několikadenní vzdělávání. A ty bývají právě v létě, o prázdninách a je to pro celý rodiny. Děti zvláště, pěstouni se vzdělávají a někdy ten program propojíme, že pěstouni pracují se svými dětmi. Protože loni jsme měli vzdělávání na internet a na Facebook a na všechny sociální sítě jenom pro pěstouny a zpětná vazba byla, že by to měly slyšet děti. Tak letos jsme to upravili, aby pracovali společně, aby si to mohly zažít taky. My z každého vzdělávání sbíráme zpětnou vazbu, abychom každý rok mohli připravit vzdělávání podle jejich požadavků. Co se týká adolescentů, nejen to finanční vzdělávání, ale je tam samozřejmě fungování na sociálních sítích, ohrožení půjčkami a dluhy. A v oblasti sexuality taky řešíme s děčkama, když se na to babičky necítí, tak nám řeknou, že by to potřebovaly probrat s náma, takže to vždycky se domlouváme konkrétně s každou rodinou, jaká témata jsou důležitá, čemu se chtějí věnovat. A pokud třeba to vzdělávání nenabídneme my, tak vyhledáváme u jiných organizací, nabídneme těm našim pěstounům to téma, které je zajímavé, a proplatíme to vzdělávání. Protože nemůžeme obsáhnout úplně všechno, takže hledáme i někde jinde.

Tazatel: A ty pěstouni pak jdou, nebo ty děti, do jiných organizací?

Respondent: Děti ne, ty pěstouni.

Tazatel: Pěstouni v rámci povinného vzdělávání jdou pak do jiných organizací. S jakou citlivostí by se mělo pracovat z hlediska řešení těchto témat, toho tématu dospělosti a odchodu od pěstounské rodiny?

Respondent: To záleží na tom, jestli to dítě vůbec bude chtít odcházet. Protože většinou tam zůstávají i po té osmnáctce. Spíš je to tak, že o tom mluvíme, ale nechceme, aby ty děti měly strach a představu, že v 18 to končí a ony budou muset odejít. Takže už předtím to řešíme s pěstounama, jakou oni o tom mají představu a pak to řešíme s dětma, abychom je ujistili, že se pro ně nic nemění. Někdy ony mají pocit, když všude čtou o pěstounské péči nebo slyší, že v osmnácti letech budou muset opustit dům. Ale já nemám jediného pěstouna, který by to takto měl postavený, že v 18 letech opravdu odejdou. Teď třeba bude končit jeden chlapec, ale protože v péči je jeho mladší sourozenec, tak budeme do té rodiny dojíždět dál kvůli tomu mladšímu a samozřejmě se nevyhneme tomu, abychom neřešili i toho staršího, i když mu bude osmnáct. Když děčka opravdu končí, tak končí naši službu, než že by odcházely od pěstounů. My se loučíme, ukončujeme službu, máme to takový rituál, přivezeme něco na památku. Teď jsem se takhle loučila s jedním chlapcem, že jsme si vzájemně předali věci na památku, vysvětlovala jsem mu vlastně, že dokud bude studovat, jak to bude fungovat ve smyslu zabezpečení pěstounskými dávkami, to oni mnohdy vědí, pěstouni tyhle informace mají taky. Pracujeme na tom tak rok dopředu, ale nechceme, aby to pro ně byl strašák. Jako že ta osmnáctka téměř nic nezmění. Tenhle hošík je ve třetí třídě na střední škole, je mu 18. Tam je představa, že odmaturuje a půjde ještě vejš. A ti pěstouni vůbec neuvažují, že by někde odešel, on je u nich prostě doma.

Tazatel: Napadá mě, proč si ty děti neadoptovali?

Respondent: Protože tady u toho hochy, ten má vážný zdravotní problém, tak adoptovat dítě s vážnými zdravotními problémy nejde. A většinou to byly děti, které měly nějaký kontakt s rodiči.

Tazatel: Jasně, takže nebyly právně volné.

Respondent: Ty rodiče by s tím nesouhlasily.

Tazatel: Jasně, to jsem si myslel, že to bude tento důvod. Ale vždycky u nějakýho rozhovoru s pěstouny, vždycky řekli: „Ty děti jsou jak naše.“ Třeba jim říkají mami, tati. Berou je jako svoje rodiče. Tak jsem si vždycky říkal, proč tam nedošlo k adopci. I když teoreticky může ještě pak po 18. roce.

Jaká témata předchází od těch mladistvých, se kterými mluvíte, která si pojí se svou dospělostí? Ty zakázky?

Respondent: V těchto letech od dětí ty zakázky moc nejdou, aspoň od dětí, že by chtěly na něčem pracovat. Oni mají představu, že si budeme povídat, že si zahrajeme nějakou hru. Moc řešit něco nechtěj.

Tazatel: A otázky nemají žádný?

Respondent: No tak občas jsou tam nějaký otázky, co se týká té sexuality. ... Já si teďka vůbec neuvědomuju, že by oni sami přišli s tím, že něco chtějí. Řeší spíš, že by chtěli větší volnost. Oni většinou něco sdílejí, teď kór po tom koronaviru, jak se mají, těší s, že půjdou ze základky pryč na nějakou střední školu. Řeší spíš, že by chtěli větší volnost. To je pravda, že hodně řešíme, zvláště u příbuzenské pěstounské péče, když tam jsou babičky a dědové, oni mají hodně obavy o děti, takže jsem se sestrama holčima řešila, že babička je nechce pouštět ven, že musí být v 6, 7 doma, holky jsou 16, 17. Holky chtějí chodit s kamarádama ven, měly problém, aby je babička pustila z té jejich vesnice, malýho městečka do většího města vzdáleného 10 kilometrů. To jsme řešili jejich pubertální představy, té volnosti. Tam narážíme na tu volnost. Babičky a dědové, ale oni i pěstouni, jak mají o ně strach, spíš je drží v režimech, hranicích, pravidlech. Tam bojujeme ještě s touhle volností, to je pravda, oni by chtěli větší volnost.

Tazatel: Což samozřejmě je nějaký přestup, já to tak vnímám, jako že adolescence do dospělosti, dospělejší člověk je za sebe zodpovědný. Je to téma, mi přijde.

Respondent: Je to přirozený, to odpoutávání se. Pěstouni mají strach, protože vědí, že děcka jsou míň samostatný a mají ty svoje specifika. Babičky a dědové jsou ob generaci, tak ty to mají ještě horší, takže o něj mají prostě strach. Takže to vnášíme do těch konzultací, tu přirozenost toho odpoutávání se, hledání vrstevnických vztahů, odpoutávání se, pocit volnosti potřebují. Pokud není zpracovaný téma historie a biologický rodiny. Některý rodiny to ani nedávají, ani pěstounský a příbuzenecký, ty v tom mají velký mezery, prostě jsou to kostlivci ve skříni pro ně. Takže pokud se to téma nezpracovává, tak v pubertě to většinou bouchne a ty děcka to táhne za tou biologickou rodinou, protože to nemá zpracovaný a mají představy o rodičích jako na růžovém obláčku, jako když mají růžové brýle, protože to právě nemají otevřený, zpracovaný, nebo nemají pravdivé informace. A mají potřebu poznání těch svých kořenů. Tam potom nastávají velké problémy. My třeba to téma životního příběhu, kontaktu s rodinou, se snažíme řešit a otevírat už od úplného počátku, už od příchodu dítěte do rodiny. Protože když se tohle téma nezpracuje, neotevře, tak s tím je v pubertě problém, děcka začnou utíkat, začnou vyhledávat svoji rodinu, pěstouni cítí jejich nevděk, strach o ně, začínají tam konflikty, takže to je taky velký téma.

Tazatel: Tak to je především u těch dětí, které nemají kontakty s tou svojí rodinou.

Respondent: Nebo jsou ty kontakty nepravidelný, nebo jsou málo častý, nebo nejsou žádný, to je přesně ono.

Příloha

Tazatel: To nepoznaný je asi táhne. Nebo to zkreslený vnímání. ... Vy jste to už nastínila, z čeho mají obavy. Mají z něčeho obavy, jak z hlediska formálního ukončení pěstounské péče, ale i tak z toho odchodu, že budou muset někdy odejít, spojuje se s tím nějaká obava?

Respondent: Tak určitě. U těch klasických fungujících pěstounských rodin, kde ty vztahy jsou pevný a jistý, tam ty obavy nejsou, tam si děti nepřipouštějí, že by měnily rodinu. A tam, kde ta puberta je trošku výraznější, jsou tam nějaký konflikty a třeba je tam i náročný kontakt s rodinou, tam ty děti to můžou vnímat jako ohrožení, tu svou dospělost. Oni se na ni strašně těší, ale zároveň se jí strašně bojí. Takže oni mají představu, že když jim bude 18, tak se něco změní, ale ono se nic nezmění, ale taková ta nejistota a pocit, že něco přijde, tam u nich asi je. Ale jak říkám, co se v poslední době končila spolupráci, tak zůstávali v rodinách a ten vztah tam měli a ta jistota tam byla. Takže ani nemůžu říct, že by otevírali to téma, že by vyloženě za mnou přišli a řekli, že mají strach, že budou muset opustit rodinu. S tím já jsem se v poslední době, v posledních letech nesetkala, jsem se s tím nesetkala vůbec. Pokud dítě opouštělo rodinu, tak opouštělo rodinu před 18. rokem, že tam byly nějaké velké výchovné problémy. Ale ne v době, kdy mu je 18, tak by odešli.

Tazatel: To opouštěli jako adolescenti, 16, 17, nebo ještě dřív?

Respondent: V pubertě, takhle, kolem 16. roku.

Tazatel: A kam šli?

Respondent: Jedna holčička šla k bratrovi, od těch pěstounů, druhá holčička šla do dětského domova.

Tazatel: To si vybraly samy? Kdo to určil?

Respondent: Většinou ve spolupráci s OSPODem, protože ty holčičky utíkaly a měly výchovné problémy.

Tazatel: A kdo chtěl nakonec odejít? Ty holky? Nebo ti pěstouni chtěli ukončit práci?

Respondent: Ono to bylo tak vzájemný, oni pěstouni cítili takový selhání a zklamání, takže už pak taky nechtěli. Takže to bylo oboustranný.

Tazatel: Takže to pak řešil OSPOD.

Respondent: Ano.

Tazatel: Takže to bylo v jeho dikci. Vy jste říkala, že se zapojuje u vás v kraji do péče a do řešení témat s adolescenty. Se všema, povinně, nebo jenom s vámi?

Respondent: Já právě nevím, jestli to mají jako některý projekt nebo jestli je to v metodice od kraje. Ale vím, že v Chrudimi, co pracuju s kolegyněma, ty to tak mají nastavený, když dítěti padne 16 let, tak s nimi začnou pracovat. Teď to mám tak u tří dětí. Ale ten hoch, co mu je teď 17, tam třeba ta kolegyně z Pardubického kraje, ale jinýho OSPODu, tak ta tam tohle nemá, tak nevím, jestli je to spolupráce jednoho OSPODu, nebo pár vybraných OSPODů a krajského úřadu. Ale objevilo se to teď v poslední době.

Tazatel: Ty děti přímo pracují na tématu osamostatňování?

Příloha

Respondent: Teď třeba holčina měla schůzku, a právě tam řešili podepisování smluv, kdy si brát půjčku, takový ty HomeCredit, Provident, aby si dávali pozor. Takže tam měli něco na způsob finanční gramotnosti, základní informace o tomhle, to vím, že spolu řešili. Že příští schůzku budou mít, ale jaké téma budou mít, to nevím.

Tazatel: Jak to vidí ta slečna, jako přínosné?

Respondent: Já jsem s ní nemluvila, to vím od sociální pracovnice. Se slečnou jsem teďka nemluvila.

Tazatel: Jak to teď hodnotí.

Respondent: Víam, že ve škole měli výukovou hodinu, taky v tomhle. Že tam byl nějaký specialista, takže se to propojilo. Že to měli ve škole a ta sociální pracovnice to nevěděla. Když za ní šla, den před tím jsem s ní mluvila, tak říkala, že to bude podobné, jak to měli ve škole. Ta pracovnice mi pak říkala, že to bylo dobré, protože ta holčina spoustu věděla, takže si to jenom zopakovala. Takže nechtěně to navázalo na vzdělávání ve škole.

Tazatel: To je dobré. Kéž by to bylo systémově.

Respondent: My jsme s touhle rodinou v období koronaviru, když jsme neměli vzdělávání, tak šel film V síti. Tak jsem právě těmto holkám a pěstounům doporučila, aby na ten dokument koukali, započítávala jsem jim to do vzdělávání a diskutovali jsme se o tom spolu. Říkali jsme, že to je součástí vzdělávání i holek a přípravy na osamostatňování, jak fungují na sociálních sítích.

Tazatel: To je super. Vy jste říkala, že děti se moc neptají, ale ptají se pěstouni na otázky osamostatňování?

Respondent: Teď jsme třeba řešili, jak je náročný připravit dítě, aby umělo zacházet s financema, když nemůže mít svůj vlastní ... Pěstounka chtěla založit dítěti vlastní účet v bance, aby ona měla účet a on měl účet při ní. To dělá třeba Komerční banka, že dospělej má účet a může dát nějaký účet Junior. Narážíme i na pojištění, na podobný tyhle bankovní služby, kde by ten pěstoun chtěl to dítě vést, chtěl mu založit kartu a učit ho hospodařit, až bude na intru. A pokud není poručníkem a je opravdu jen pěstounem a ošetřuje ty běžný záležitosti, tak v tomto má nevýhodu. Takže tady Komerční banka udělala výjimku, museli to schválit Bůh ví jak kde, pak museli toho chlapce jakoby zletit, což já jsem slyšela poprvé, aby mu mohli udělat tenhle účet. Ale v tuhleto chvíli na něj ta pěstounka nevidí, nemůže. Takže je to k ničemu, ale bude mít kartu a bude samostatně platit kartou.

Tazatel: On vlastně nabyl dospělé svéprávnosti.

Respondent: Jo. Je to hodně zamotaný. Oni hodně řeší spoření, pojistky atd., popelnice, dluhy z popelnic

Tazatel: Se to začíná prolínat ten výzkum trošku... V jakém smyslu myslíte ty dluhy?

Respondent: Že se třeba po čase zjistí, že rodiče neplatili za děti popelnice a najednou se objeví částka třeba 10 000. Nikdo nechce, aby dítě šlo v 18 a mělo na sobě 10 000. To se řešilo hodně dřív. Pak si to pěstouni už pohlídali, nebo když byla éra, když se to začalo řešit, tak hodně pěstounů se propojovalo se sociálními pracovníky z OSPODu a ty jim zjišťovali, jestli děti někde nedlužej. Občas se stane to, ve městech, že děti zamlčej pokutu a pak se zjistí, že je nějaká pokuta a narůstá to tam. Tyhle věci se hodně řeší, když pojeděš autobusem, chytí tě revizor, nahlaš to, řekni nám to,

Příloha

když to neřekneš pěstounům, řekni to aspoň někomu, aby se s tím začalo něco dělat a nezůstávaly tam ty dluhy. Děti se v tomto směru edukují průběžně. Průběžně se tyto témata otevírají. Témata alkoholu, diskoték ... Kdy mohou začít pít alkohol, i tohle je téma.

Tazatel: Už vím, co jsem se chtěl zeptat. Vy jste říkala, že děti mají protichůdné emoce, některé, ti mladiství. Že chtějí být dospělí, ale na druhou stranu se toho hodně bojí. Jakou čekají změnu s tou zletilostí?

Respondent: Oni prakticky pěstouni se hodně učí, že pro děti je ukotvení, jistota, když mají pravidelný režim denní, pravidla, hranice, limity. Děcka v tom fungují dobře. I děti, který mají ADHD i autismus, co mají různý tyto specifika, tak v tom fungují v těch hranicích a pravidlech, je to pro ně jistý svět. A v osmnácti mají pocit, že jsou dospělí, že jim nikdo nemá co poroučet a najednou si chtějí užít tu volnost a zároveň se toho bojí, protože si tu volnost neumí představit. Hodně mluví o tom, co bude, až mi bude osmnáct. Ale na to se ptal i můj vlastní syn. „Co se stane, až mi bude osmnáct?“ „No nic, bude to den jako každý jiný, druhý den se vzbudíš, a co?“ Změna – bude si moct dát pivo a nemusí se ptát, ale jinak dodržuje všechno, protože taky studuje a bydlí u nás doma. Oni to mají úplně stejně. Jen v mnohých oblastech mají nerovnoměrný vývoj, takže v té sociální oblasti a oblasti jakoby zralosti, asi nejsou na ten věk 18, ta zodpovědnost a ta připravenost na ten život tam chybí. Přece jenom, neměli stejnou startovací čáru jako všichni ostatní děcka v běžných rodinách, který mají fungující mámu a tátu.

Tazatel: Určitě. Mě k tomu napadá, že ani někdy u biologické dětí v 18 nejsou zralí na samostatný život.

Respondent: Oni jsou některý pěstounský děti mnohem samostatnější, jak jsou omláčený životem. Ale mohou být nevyzrálý zase v jiných oblastech, třeba v emoční.

Tazatel: A ty strachy jsou z čeho? Čekají změnu, ale na druhou stranu se toho strašně bojí.

Respondent: Oni mají strach z jakýchkoliv změny. Protože tím, že ten život je tak různě postrkoval a oni to nemohli řídit. Protože když se dostali do ústavu, tak to nemohli změnit. Když je odebírali, tak to taky nemohli změnit. Pak přistáli někde v nějaký rodině, takže oni vlastně všechno přijímali a nemohli nic moc ovlivnit, takže možná mají strach i z toho, že si budou moct řídit ten svůj život, do té doby je pořád někdo řídil a jejich život ovlivňoval, aniž by do toho mohli zasáhnout. Dřív se neptali dítěte, co by chtělo. Teď se to hodně mění. Teď se s těma dětma hodně mluví. Teď se dělají různý rodinný konference, teď se dělají různý interaktivní případový konference, kde se ptají toho dítěte, co by chtělo, jak by chtělo, jak by si to představovalo. Když se řeší problém, tak se chodí a řeší se to s těma dětma. Dřív to takto nebyvalo. Dřív se nikdo dítěte na nic neptal. Teď se za posledních x let hodně mění, že se toho dítěte hodně ptají, že to dítě je součástí jednání.

Tazatel: Tak ono i dítě s patnáctkou nabývá i nějaké právní

Respondent: Má občanku... My taky zapojujeme děcka do toho, jestli chtějí vidět rodiče, jak si to představují, co chtějí vědět o svém životním případě, když zpracováváme knihu života, tak taky se těch dětí hodně ptáme. Tou novelou o sociálně-právní ochraně, kdy se začalo spolupracovat povinně, kdy každá rodina musela mít někoho. Do roku 2013 to nebylo, když nějaká pěstounská rodina chtěla nějakou podporu, tak si ji hledala sama. Teď je to daný zákonem, je tam povinnost doprovázení. A všechno se začalo měnit, protože s těma dětma se mluví. Ty děti při každé konzultaci se můžou zeptat, můžou vyjádřit názor, zpracovávají společně s pracovníkem knih života, osu života, dělají se různý techniky. Dřív mi připadalo, že to nebylo samozřejmostí, ani na úřadech ne, nebo na úřadech ještě víc ne. Přece jenom ty doprovodky, ty neziskovky byly více komunikativní než úřady.

Tazatel: Jak to vnímáte vy? Jako posun nebo ... jako změnu?

Respondent: Já to vnímám jako velký posun. To, že jsem začínala jako kurátor pro mládež v roce 1993 a prakticky když bylo dítě a mělo nějaký problém, tak se nebylo kam obrátit. Tady existoval akorát diagnostický ústav, kam šlo dítě na pobyt, když už dítě mělo fakt velký problém. Nebylo se kam obrátit, psychologů bylo málo, nic nefungovalo. Teď když to vezmu tím pohledem, tak vezměte si, že teď je tolik různých organizací a služeb, kam se můžete obrátit, když má dítě nějaký problém, až je to neuvěřitelný, že si můžete vybrat jakoukoliv organizaci. Někdo se zabývá přímo autismem, jiná organizace se zabývá ADHD, pak jsou organizace jako je RITZ(???) a raná péče. A různý specializovaný psychologové, různý oblasti vzdělávání, děčka můžou jezdit na různý respitní pobyty, resocializační. Já nevím, co všechno. Je tady probace, mediace, to dříve neexistovalo. Posun služeb a nabídek je velký. Jsou různý skupiny dětský, různý programy a projekty, dělají se mediace, dělají se interaktivní případový konference, kde to dítě má hlavní slovo, rodinný konference, to tady dřív vůbec nebylo.

Tazatel: Tak to je fajn, že se to takto posunulo. A které osoby vy vnímáte jako významné pro okruh těch maldých lidí, kteří se odpoutávají nebo se budou odpoutávat od rodiny?

Respondent: Jednou byl projekt a přijely za námi nějaké pracovnice, dělaly projekt, jaký je rozdíl mezi děčkama z dětského domova a z pěstounské péče. Jenom sbíraly informace, ale já si z toho odnesla to, že děčka z dětského domova, když se za nima zavřou ty dveře, tak mohou zavolat paní ředitelce, mohou zavolat svojí bývalé pracovníci, ale nemohou se tam vrátit. Jsou třeba v domě na půli cesty a ty děti jsou samy. Ty pěstounský děti mají pořád za zády ty pěstouny, i když jim je 18, i když si chtějí založit vlastní rodinu, vlastní život, chtějí z té rodiny odejít, tak pořád se můžou vrátit. Jako když normální dítě odchází od rodičů, tak se k nim taky může vrátit, taky se k nim vrací, taky má babičku a dědu, kteří zafungují jako přirozená síť. Tak v tomto mají ty děčka výhodu, že mají pěstouny. Nejbližší vztahová osoba by měl být pěstoun. Když dobře fungují rodiče, alespoň trošku fungují, tak tam jsou ještě ty rodiče.

Tazatel: Ti biologičtí?

Respondent: Ti biologičtí. Některý rodiče můžou být oporou. Třeba se jim podařilo postavit se na nohy, ale už nechtěli zasahovat dětem do života, když už u pěstounů byly dlouhou dobu. Tak můžou zafungovat. Ale fakt si nejvíc myslím, že tam zůstávají vztahové osoby, ti pěstouni. Pokud tam je ještě nějaká organizace, tak to dítě se má pořád kam obrátit. A pak jsou různý porjekty. Teď jsme měli zrovna projekt, který nabízel dětem, který opravdu odchází z pěstounský rodiny, nezůstávají, že budou mít nějakého mentora, na kterého se budou moct obrátit, když bude cokoliv potřebovat. Byl to projekt České spořitelny. A sháněli právě děti, kterým je 18 a opravdu odchází, ne že jdete na intr a budete studovat a vracet se domů k pěstounům, ale budete opravdu odcházet pryč. V naší organizaci jsme nedali dohromady jediné dítě, které teď odchází a opravdu nemělo za zády toho pěstouna, to znamenalo nevracelo se domů. Tak jsme jim říkali, ať jdou do toho děcáku, že v tom děcáku budou ti děti potřebovat mít někoho za zády, s někým se zkontaktovat, mít někoho blízko sebe.

Tazatel: Když ta vaše práce končí a vy se loučíte, je nějaká další služba kromě Dona Bosca a Rytmusu, kterou vy doporučujete, pěstounům, dětem?

Respondent: Pak už vím, že ještě OSPOD neodmítá, kdyby potřebovali nějaký půlrok, rok, nějakou jakoby podporu, tak jim taky neřekne, ať nechodí. Nebo je převelí na kurátora pro dospělé, ale ten má trochu jiný okruh, kterému se věnuje. Moc nevím, kam ještě by se ještě mohli obrátit. Mně to přijde jako velmi hluché místo, i v zákoně. Tím, že v 18 přestanou služby, že do té doby

Příloha

byla rodina zajišťovaná, a není kam to napojit. Rytmus má děti s handicapem, Don Bosco se opravdu věnuje dětem, který odchází.

Tazatel: Don Bosco je pobytová služba?

Respondent: Dům na půli cesty.

Tazatel: Don Bosco je co?

Respondent: Don Bosco je normálně terénní, buď jezdí za váma nebo jezdíte za těma pracovníkama. Třeba tady u nás je to v Pardubicích. Můžou přijet i k těm lidem do terénu. Víc já netuším, nevím. Myslím, že je tady velká mezera v zákonu. Že ti pěstouni říkají, co budeme dělat, vždyť je teprve ve druháku, teď bude mít nejvíc problémů, teď teprve dostal tu pravou pubertu. Hodně pěstounů se ptalo, jestli s náma nemůžou spolupracovat dál. Ten zákon to nijak neupravuje. Ale taky jsme přemýšleli, jak to udělat ... Plošně to samozřejmě nelze. Ale když by měli pěstouni zájem, jestli tam prostě nejdou dát nějaké alternativy.

Tazatel: Protože v dětském domově to taky končí, ale může se za nějakých podmínek prodloužit do 19 let.

Respondent: To vím, ale musela by se prodloužit ústavní výchova.

Tazatel: Myslím, že se podepisuje smlouva mezi tím dítětem a dětským domovem. Nevím, jestli to musí posoudit soud a taky záleží na historii toho dítěte.

Co podle vás ty rodiny při odchodu postrádají? Kdybychom mohli mávnout kouzelným proutkem?

Respondent: Buď změnit zákon, který by dál umožňoval pokračovat v té službě, třeba po nějakou dobu, co budou pěstouni chtít a vyžadovat, nebo aby tady bylo víc navazujících služeb, kterým bychom mohli předávat. To by musela být sociálně-aktivizační služba, která by navazovala na ty doprovodky. Ale jak to ošetřit, tam už je dítěti 18, protože pak už by musela chtít i ta děcka, nejen ti pěstouni. Ono to tam je docela složitý, hodně jsme o tom diskutovali v práci. Co si budeme povídat, některý rodiny nemají motivaci spolupracovat. Když ta pěstounská péče nefunguje úplně jak by měla, třeba u těch příbuzenských, je spousta nemotivovaných rodin, tam jsou rádi, že se rozloučíme, protože to berou, jako že se jim vměšujeme do života, ale spousty rodin by rády pokračovaly dál. Ale ta návaznost na ty služby tam chybí. Když už jsou s náma x let, jakoby s tou organizací a známe se, a i kdyby nějaká služba byla, tak se jim ani nechce. Jednak tady ty služby chybí, je jich málo, jednak u mnohých to končí ve věku, když potřebují tu podporu a služby doprovodky dál. Protože je tam nějaká terapie, která funguje, a pěstouni využívají hodně služeb. Najednou je díra, nebude nic.

Tazatel: Vy vidíte ten smysl v té dobrovolnosti. Ty, co chtějí ukončit, tak ať ukončí. A ty, co chtějí pokračovat, tak ať pokračují.

Respondent: V tom bych viděla ten smysl. Protože je hodně motivovaných rodin, který se vzdělávají v různých tématech a baví je to. Jsou prostě rodiny, který přijdou na vzdělávání a řeknou, že kdyby nemusely, tak by nešly. A odseděj si to tam, protože je to povinné ze zákona. Jsou motivovaný rodiny ke vzdělávání, ke sdílení, a pak jsou nemotivovaný rodiny, které vás berou jako osinu v zadku, holt se s tím nedá se s tím nic dělat, protože je to ze zákona, my to musíme přetrpět. Zkušenosti jsou obojí. S takovýma rodinama já se taky ráda rozloučím, protože je to těžká práce s nemotivovanýma.

Tazatel: Chápu. Jakou návaznost byste si představovala, že by měla být?

Respondent: To je těžká otázka. Návazná služba ... Jsou rodiny, kde budou fluktuanti, kde se neudrží práci, nebudou mít schopnosti, možnosti ... Takže děcka, která nebudou mít problémy, tak tam se to ukončí v pohodě. Tohle jsou děcka, která jsou fakt specifická a mají problémy. Tak ať jsou to chráněné dílny, ať jsou to možnosti jako je Rytmus, který chodí s nimi do práce, zaučuje je první měsíc v té práci, chodí s nimi na úřady. Něco v tom smyslu, vyhledávání práce, spolupráce se školou. U dětí který na ten samostatný život ještě nejsou připravený, nemají na to mentálně, nemají na to psychicky, nejsou vyzrálí. Jsou to děcka, která mají svůj život těžký, poznamenal je hodně. Děcka, která ještě budou ukončovat školu, protože mají před sebou ještě studium. Ty konkrétní to vám teď z hlavy neřeknu, to by chtělo nějakou diskuzi s pěstounama, ty to žijou.

Tazatel: Je něco, co nezaznělo, a vy byste to chtěla dodat? Něco, co nezaznělo.

Respondent: Já myslím, že jsme snad do všeho nějakým způsobem zasáhli Je hodně málo pěstounů. Pěstounů obecně, dlouhodobých, je obecně málo. Pro děcka, který jsou starší, nejsou pěstouni vůbec. Připadá mi, že děčáky jsou pořád narvaný, že i když se hodně transformují, snaží se, makají, tak je hodně dětí v ústavní péči. A myslím si, že by byla potřeba úprava školství, že tady nemáme školství pro děti s poruchou attachmentu, mají spousty problémů díky té své historii, díky svým traumatům, tak to naše klasický školství pro ně není. Specializovaný školství se tady úplně totálně zničilo, pro děcka s autismem toho taky moc není. Podle mě je to školství špatně. Tenhle školský systém dětem hrozně moc nepřidává, spíš ubírá, nepomáhá jim, Inkluze to nevyřešila. Největší problémy jsou se školou. Učitelé jsou přetěžovaní. Myslím, že to je největší kámen úrazu u těch našich dětí, přístup k dětem se specifickými potřebami.

Tazatel: Takže vám nepřijde špatně struktura školského systému, ale ty lidi.

Respondent: Učitelé na to nemají vzdělání. Vezměte si učitele, který vystuduje Pedagogickou fakultu, a jde učit běžné děti, které mají jakžtakž fungující rodinu. A když tam do toho bude mít autistické dítě, tak on nemá šanci, protože to je specifikum, a pro autisty my vyloženě školství nemáme, protože do speciální školy je nevezmou a do klasický školy s 30 dětmi to pro ně není. Dítě s mentální retardací, aby fungovalo v základce, to mně připadá úplně scestné, pak jsou na tom bity i ostatní děti. Já si prostě myslím, že naše speciální školství se rozbilo tady u nás. Vyrovnávací třídy pro děti s poruchami učení, kde jich je málo, jde se v klidu a trochu jinak, to tady dřív fungovalo. Třídy pro dyslektiky, dysgrafieky, kde se prostě funguje trochu jinak, to tady všechno bylo a všechno se to zničilo. Inkluze společnost akorát společnost rozděluje. Učitelé jsou naštvaní, znechucení, děti se nemůžou soustředit, když jim dítě běhá po stole, vyvádí, tak paní učitelka neví, co s ním. Asistenti jsou rychlokvašky, takže mnozí asistenti taky nevědí, co dělat. Myslím si, že pro děti, které jsou v náhradce, prožily si trauma, tak to naše školství není. Tak to jde do učilišť, tak to jde dál. To je největší kámen úrazu z mého pohledu. Když teď byla online škola, tak vám řeknu, že nejšťastnější byly děti některých pěstounů, který mají ve škole problémy a byly si v klidu doma, kde mají za zády mámu pěstounku, nezažívaly úzkost, protože mají velký problém ve škole s vrstevníky. Většinou inklinují k těm mladším dětem, protože vrstevníkům se sociálně nebo emočně nevyrovnají, protože jsou v tom vývoji a vývinu někde jinde, mají úzkosti. Hodně často šikanují nebo jsou obětí šikany, Jsou někde na okraji třídy, většinou mají u sebe ještě asistenta. Tak pro tyhle děti byla online výuka doslova rájem. Měla jsem rodiny, kde se z toho hroutily, takový ty děcka, která fungují normálně. Děti se přestaly počůrovat, protože byly doma s tou svojí pěstounkou, nezažívaly stres ve třídě, nikdo je ponižoval. Myslím si, že školství je u nás nejméně propracovaný systém pro děti v náhradce. Ale to už je mimo.

Tazatel: Děkuju, já vypnu nahrávání.